

Güncel Mimarlık Ortamında Kabuk-Bağlam İlişkisinin Sorgulanması*

Questioning the Architectural Envelope-Context Relationship in Contemporary Architecture

Hande DÜZGÜN, Çiğdem POLATOĞLU

ÖZ

Her bina iç ve dış arasındaki bir arakesit olan mimari kabuk ile tanımlanır. Güncel mimari ortamında değişen “bağlam” anlayışı, kabuğun anlamsal – tanımsal olarak ifadesini değiştirmiştir. Mimari gündemin sürekli değişimi / dönüşümüyle bu yaklaşımlar; sembol, değer, dil, söylem açılarından çok boyutlu olarak tartışmaya açılmaktadır. Yeni bir anlamsal ifade aracı olarak mimari kabuk ve kabuğu oluşturan elemanların kavramsal olarak nasıl okunduğunun ortaya konması, mimari kabuğun yeni anlamını, tanımını ve kapsamının güncel mimarlık söylemleri içindeki yerini gösterecektir. Bu çalışmanın amacı; ‘Mimari Kabuk’ un binayı tanımlayan, temel bir yapı elemanı olmanın yanı sıra binanın kimliğini belirleyen, iç ve dış arasında gerçekleşen dinamik değişimi ve gerilimi temsil eden, anlamsal, teknolojik ve estetik kaygısı olan, çok önemli bir parçası olduğunu ortaya koymak ve ‘Bağlam’ı yeniden tanımlamak ve anlamlandırmak, bu yeni mimarlık kapsamında ‘bağlamın kavramsal hale gelmesi’ ve ‘kavramın / kavramların bağlam haline dönüşmesi’ gibi birbirleriyle bağlantılı durumların ortaya çıkmasına dikkat çekmektir. Çalışmada, güncel mimarlık ortamında kabuk-bağlam ilişkisinde değişen anlamlar, söylem analizi ile irdelenmiştir. Mimarlık ortamında, güncel tartışmaların odağındaki mimarların medya ve literatürde yer alan söylemleri üzerinden yapılan bu analiz ile, kavramsal açıklamalar ve kodlar çeşitliliği ortaya konarak, kabuk – bağlam ilişkisi üzerine yeni bir bakış açısı kazandırılmış, yeni tasarımlarda bilgi üretimine olanak sağlayacak bir altyapı kurgulanmıştır.

Anahtar sözcükler: Bağlam; çağdaş mimarlık; kavram; mimari kabuk; söylem analizi.

ABSTRACT

Every building is characterized by an architectural envelope- the interface between interior and exterior. The semantic significance of the envelope has been redefined by a changing understanding of context in the contemporary architectural environment. As the architectural agenda is continuously transformed, these approaches have been opened to multi-dimensional discussion of symbol, value, language, and expression. Discussions regarding the conceptual reading of an architectural envelope and its constituent elements as a new means of definitional expression will reveal the place of the new meaning, definition, and scope of the architectural envelope in the contemporary understanding of architecture. The aim of the present paper was to offer evidence that the architectural envelope is a very important part of a building, that, as a basic construction element, it defines the building by determining its identity, represents the dynamic tension between interior and exterior, and has semantic, technological, and aesthetic value. A secondary aim was to emphasize that interrelationships described as “re-defining and re-explaining the context,” “context becomes concept,” and “concept/concepts become context” may be relevant in a new scope of architecture. Changing conceptions of the architectural envelope-context in the current architectural environment is discursively analyzed. A new perspective on the envelope-context relationship has been presented in recent architectural discourses during which conceptual openings and diversity of codes have been proposed in an effort to promote new design.

Keywords: Context; contemporary architecture; concept; architectural envelope; discourse analysis.

Bu yazı 1. yazarın, 2. yazar danışmanlığında hazırladığı Doktora Tezinden üretilmiştir.
Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, İstanbul

Başvuru tarihi: 18 Ocak 2016 - Kabul tarihi: 11 Şubat 2016

İletişim: Hande DÜZGÜN. e-posta: hduzgun@yildiz.edu.tr

© 2016 Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi - © 2016 Yıldız Technical University, Faculty of Architecture

Giriş

Her bina iç ve dış arasındaki bir arakesit olan ‘mimari kabuk’ ile tanımlanır. Güncel mimarlık ortamında değişen ‘bağlam’¹ anlayışı, kabuğun anlamsal ve tanımsal olarak ifadesini değiştirmiştir.

Günümüz çağdaş mimarisinde, mimari kabuk - bağlam ilişkisinde yeni yaklaşımlar gözlenmektedir. Bu yaklaşımlar hakkında Jencks ve Kropf’un,² Puglisi’nin,³ Alejandro Zaera-Polo’nun⁴ çalışmaları gibi birçok kaynak incelendiğinde; bireysel olarak ortaya koyulan ürünlerin yapısal ve anlamsal zenginliklerinin ön plana çıktığı, teknolojinin gelişmesi ve dijital dünyanın hâkimiyeti ile değişen dinamiklerin her fırsatta ortaya konduğu, hiyerarşik olmayan karmaşık bir düzenin yansımaları olduğu görülmektedir.

Bu çalışmalardan Alejandro Zaera-Polo,⁵ özellikle bina- nın dışarı ile içerisi arasındaki sınıra odaklanır. Ona göre artık günümüz dünyasında kabuğun gerek teknolojisini ve iktisadını, gerekse de siyasi, toplumsal ve psikolojik rolünü yeniden ele almayı gerektiren yeni sınırlandırma biçimlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Zaera-Polo’nun kabulü ile kabuk bir ‘kılıf’ tır (envelope) ve hacimleri biçimlendirip sınırları belirleyen yüzeyler bütünüdür; dış ve iç arasındaki ayrımı maddeleştiren, genel ve özel arasına sınır getiren en eski ve temel mimari öğedir ve cepheyi tanımladığında, önemli çevresel ve bölgesel rolüne ek olarak, bir temsil aracı olarak da kullanılır.

Bağlam anlayışının değişimini de Inceoğlu ve Inceoğlu⁶ şöyle yorumlamaktadır: “bağlam; çevreyle, bir şeyin çevresiyle ilişkilerini tanımlayan, bir geçişi ve sürekliliği anlatan bir kavramdır. Mimarlıkta bağlam ise, bir binanın ya da bir mimarlık ürününün çevresiyle kurduğu ilişkileri belirtir. Bu çevreyi yalnız binaların oluşturduğu yapısal çevre olarak düşünmemek gerekir. Genellikle bağlamın görsel olarak algılanabilen yakın çevreyi kapsadığı varsayılsa da bu eksik bir yaklaşımdır. Bağlam fiziksel çevre ötesinde kültürel ve sosyal alanları da kapsar, hatta bunların alt açılımları olan ‘kavramsal bağlamlar’dan da söz edilebilir”.

Mimari gündemin sürekli değişimi / dönüşümüyle bu yaklaşımlar; sembol, dil, söylem açılarından çok boyutlu olarak tartışmaya açılmaktadır. Yeni bir anlamsal ifade aracı olarak mimari kabuk ve kabuğu oluşturan elemanların kavramsal olarak nasıl okunduğunun ortaya konması, mimari bağlamın yeni anlamını, tanımını ve kapsamının güncel mimarlık söylemleri içindeki yerini gösterecektir.

Çalışmanın amacı;

- Mimarinin ortak araçları ve tasarımın ardındaki düşüncenin ifadesi olan kavramlar aracılığıyla mimari

kabuk – bağlam ilişkisini okumak,

- ‘Mimari kabuk’un binayı tanımlayan, temel bir yapı elemanı olmanın yanı sıra binanın kimliğini belirleyen, iç ve dış arasında gerçekleşen dinamik değişimi ve gerilimi temsil eden, anlamsal, teknolojik ve estetik kaygısı olan, çok önemli bir parçası olduğunu ortaya koymak,
- Günümüz mimarlığı kapsamında ‘bağlam’ı yeniden tanımlamak ve anlamlandırmak; bağlamın tasarımlara anlam yüklediğine dikkat çekmek,

Çalışmada, güncel mimarlık ortamında kabuk-bağlam ilişkisinde değişen anlamlar, söylem analizi ile irdelenmiştir. Mimarlık ortamında, güncel tartışmaların odağındaki mimarların medya ve literatürde yer alan söylemleri üzerinden yapılan bu analiz ile kavramsal açılımlar ve kod⁷ların çeşitliliği ortaya konarak; kabuk – bağlam ilişkisi üzerine yeni bir bakış açısı kazandırılarak, yeni tasarımlarda bilgi üretimine olanak sağlayacak bir altyapı kurgulanması hedeflenmiştir.

Güncel Söylemler ile Değişen Bağlam Anlayışı ve Mimari Kabuk Tartışmaları

Mimarlık, tarih boyunca bulunduğu fiziksel ve sosyal ortamlar ile zamana bağlı olarak değişkenlikler göstermektedir. Özellikle sanayi devrimiyle hızlanan değişimler önce sanat akımlarını ve paralelinde mimari akımları dönüştürmüştür. Modern mimariye kadar sosyo-ekonomik ve kültürel açılımların belli dönemsel etkileri kitlesel hareketler şeklinde sanat akımlarını ve mimarlığı birlikte etkilemiştir. Bu dönemlerde genellikle belirli bir gruba veya akıma dahil olma durumu söz konusudur.

Bir kırılma noktası olan Modern Mimari ile başlayan mimari manifestolar, artık daha kısa dönemleri etkilemekte ve birbirini inkâr eden söylemleri de beraberinde getirmektedir. Örneğin ‘Az Çoktur (Less is More)’ söylemi ile sadeliği ve rasyonelliği vurgulayan Modern Mimari anlayış, hemen ardından ‘Az sıkıcıdır (Less is a Bore)’ söylemi ile karmaşıklık ve çelişkinin zenginliğinin vurgulayan Post-Modern bir düşünce sistemini doğurmuştur. Özellikle Modern ve Post-Modern düşüncenin mimari üzerindeki etkisi belirli bir söylemi temsil eden iki zıt ucu göstermektedir. Bundan sonraki her akım bir sonrakinin oluşumuna etki etmiş, her yaklaşım biçimi belli dönemleri, olanakları, ortamları ve görüşleri yansıtmış ve ortaya koyulan ürünleri ile kendini ispatlamaya çalışmıştır. İkinci Dünya Savaşı ile değişen yapılar (sosyal – fiziksel ortam, sosyo-kültürel, ekonomik, po-

¹ TDK (<http://www.tdk.gov.tr/>) sözlük anlamı “Herhangi bir olguda olaylar, durumlar, ilişkiler örgüsü veya bağlantısı, Kontekst” tir.

² Jencks ve Kropf, 2008.

³ Puglisi, 2008.

⁴ Zaera-Polo, 2008.

⁵ Zaera-Polo, 2008.

⁶ Inceoğlu ve Inceoğlu, 2004.

⁷ Dilbilim ve Dilbilgisi sözlükleri incelendiğinde (<http://www.merriam-webster.com/>, <http://www.oxforddictionaries.com/>, <http://dictionary.cambridge.org/>) ‘Kod’ teriminin bir dizi harf, rakam, sembol, ifade, kavram vb. eleman/ lar ile gizli bir anlamı kapsadığı görülmektedir. ‘Kod’ bu elemanlar ile iletişim sağlar; vurgulanmak istenen anlamı temsil eder; bu temsiliyeti dolaylı olarak belirtir; ve bir sınıflama ya da tanımlamayı daha kısa ve uygun bir biçimde gösterir.

litik ortam... vb.) ve hızla gelişen teknoloji nedeniyle artık mimarlar daha çok kendi manifestolarını ortaya koymakta ve akımlara yön vermektedirler. Örneğin; teknolojinin bina kabuğunda dışavurumu olan High-Tech, temelde binayı oluşturan elemanların bütünlüğünün değiştirildiği / parçalandığı Dekonstrüktivizm, enerji kaynaklarının azalması ile ortaya çıkan Ekolojik Mimari, küreselleşen dünyada ön plana çıkma yarışının ürünleri olan ikonik tasarımlar... Modern sonrasından 1990'lara kadar bu değişim hızlanmış, beraberinde birçok farklı akım ve '-izm' geliştirilmiştir. Pek çok akım ve -izm yenisi ortaya çıkana kadar kendisini öne süren ve kabul eden mimarlar tarafından uygulanmaktadır. Bu dönemde yer alan mimarlar genellikle ortaya koydukları manifestolar ışığında ilerlemiş, mimari ürünlerinin yanında, hem görsel hem de yazınsal eserler ortaya koymuşlardır. Zamana bağlı değişimler ışığında, ortaya koydukları ürünler ve felsefeleri araştırma / geliştirme durumları da söz konusu olmuştur. Akım ve -izm'lerin sayılarının giderek arttığı ve etkin olduğu dönemler kıaldığı için bazı mimarlar birkaç akımda örneklenebilecek mimari eserler vermişlerdir.^{8,9}

Günümüzde ise karmaşıklığın yeni bilimleri -fraktal geometri, çizgisel ve rasyonel olmayan dinamikler, kaos ve kendi kendini örgütleyen sistemleri- özellikle dijital teknolojilerin ve bilgisayarın gelişmesi ile aydınlığa kavuşmuştur.¹⁰ Artık yeni bir bağlam anlayışı, yeni peyzajlar, yeni diller, yeni kavramsal açılımlar vardır; diagramatik yaklaşımlar, akışkanlık (blobizm), digital ve sanal ortamlar, nano teknolojik malzemeler, organik biçimlenişler, uzay teknolojisi, metaforik binalar ve peyzajlar, akışkan yüzeyler, heykelsi ve yeryüzü biçimleri mimarisi... vb. gibi.¹¹

Charles Jencks 'Günümüzün İkonografisine Doğru (Toward an Iconography of the Present)' adlı çalışmasında, günümüz dünyasında, her şeyin veya herkesin birer ikon olabileceğinden, sebep olarak da sanatın ve mimarlığın hiyerarşik kategorilerinin artık geçerli olmadığından bahsetmektedir. Önemli olanın artık bireysel olarak tasarımlar ile önemli nitelikleri olan birer simge oluşturabilmek olduğunu; yeni ve esrareniz bir temsilci olarak da pek çok metaforu (mecaz) ve kodu içeren 'yeni ikonik yapılar'ı örnek olarak göstermektedir.¹²

Özellikle son dönemlerde sürekli yenilenen koşullar ve beraberinde getirdiği mimari anlayışlar, bağlam ve/ya da bağlamsal mimarlığa bakışı değiştirmiş, mevcut bazı mimari terimleri yeniden tanımlama ve anlamlandırma ihtiyacını doğurmuştur. Örneğin Tschumi¹³ bağlam konusundaki tartışmalara yeni bir bakış açısı getirmiş, günümüz mimarlığında bağlamın bir deneyim ve yorumlama konusu olduğu-

nu, tasarımları kavramların ve bağlamın anlamlandırdığını ele almıştır. Koolhaas¹⁴ da bağlamın sınırlandırıcı bir etken veya değişmez bir kurallar bütünü olmadığını vurgulamaktadır.

Günümüz mimarlık ortamı, hiyerarşik olmayan düşüncelerin ve değişen anlamların etkileşimi şeklinde olan, atonal bir yapıya sahiptir. Artık kişisel yaklaşımlar ve onların mimari ortama kattığı zenginlikler ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla kabuk-bağlam ilişkisini, değişim ve dönüşümünü anlamak amacıyla mimarların kişisel olarak ortaya koyduğu ürünleri (söylem, bina, kitap, dijital veri...vb.) incelemek gerekmektedir.

Söylem Analizi: Mimarlık Ortamında Bireysel

Yaklaşımlar ve Söylemler

Günümüzde mimari tasarım dilinin belirleyicileri arasında, teknoloji alanındaki gelişmeler, matematik alanındaki kuramcıların ortaya koyduğu kaos ve lineer olmayan denklemler gibi konulardaki yenilikler sayılabilir. Teknoloji, mimarlık ürününün temsilinde, matematik alanındaki yenilikler ise daha önceden temsil edilemeyen karmaşık olguların çözülmesinde tasarımcılara yeni olanaklar sunmaktadır. Böylece, karmaşık mimari biçimlerle ilişkimiz daha dolaysız hale gelmektedir. Bu anlamda bilimsel referansların çağdaş mimarlık söylemlerinde nasıl ve ne amaçla kullanıldığı, günümüz bilişim teknolojisinin olanakları ile birleşen bu ilişkinin mimarlık bilgisinde 'bağlam' kavramının yeniden bir yapılanmaya işaret edip etmediği önem taşımaktadır.

Bu çalışma, esnek düşünme ve bütüncül bakış açısı ile bilgi üretim sürecini oluşturan bir yaklaşım yöntemine ihtiyaç duymaktadır. Bu anlamda çalışmada kullanılan yöntem, bir niteliksel araştırma yöntemi olan "söylem analizi" olarak belirlenmiştir. Söylem analizi de bu süreci oluşturabilen, görünen ve görünmeyen bilginin bir arada düşünülmesini sağlayan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Söylem analizi; fen bilimleri, sosyal bilimler ve sanat üçgeninde gidip gelen muğlak mimarlık alanında bilgi üretimini ortaya koymak için uygun yöntemlerden birisi olmaktadır.

Ele alınan yaklaşım ve söylemlerin hepsi geleneksel ve modern dünya görüşünden daha farklı, çağdaş ve yepyeni bir dünyanın ürünleridir. Mimaride kendi mimari dilleri ile başka bir bakış açısı oluşturabilen ve 'mimari kabuk - bağlam' ilişkisini değiştiren, günümüzün güncel yaklaşım ve söylemleri incelenmiştir.

Tablo 1 söylem analizi için seçilen mimarlar ile söylemlerini içerecek şekilde oluşturulan şablonu göstermekte olup, analizde sırasıyla;

- Mimar ile bütünleşmiş ya da mimari tanımlayan "Söylemler / Manifestolar"

⁸ Inceoğlu ve Inceoğlu, 2004.

¹¹ Puglisi, 2008..

⁹ Van Der Voordt ve Van Wegen, 2005, s.46-68.

¹² Jencks, 2004, s.101-108.

¹⁰ Jencks ve Kropf, 2008, s.8-11.

¹³ Tschumi, 2004.

¹⁴ Koolhaas ve Mau 1995.

Tablo 1. Güncel mimari ortamda bireysel yaklaşımlar ve söylemler – şablon

MİMAR	“Söylemler / Manifestolar” Yayınlar - Bakış Açılırları / Felsefeler - Kuramlar / Kodlar
Kodlar	• Kavramlar
Referans çalışmalar	>> 1, 2, 3

- Mimarın kendisinin yazdığı ya da başkalarının onun hakkında yazdığı kitapları, makaleleri, bildirileri...vb.
- Mimarın binalarından, metinlerinden veya kuramlarından analiz edilen söylemler / bakış açıları / yaklaşımlar
- Mimarın söylemlerinden ve binalarından edinilen kodlar ve referans çalışmalar (bina / kitap) listelenmiştir.

Teknoloji ve bilim dünyasındaki son gelişmeler; Zaha Hadid, Daniel Libeskind, BIG, MVRDV, Herzog & de Meuron, UN Studio, SANAA, Snohetta gibi mimarların ve mimarlık şirketlerinin ortak referansları olmaktadır. Bu mimarların söylemleri, yayınları ve çalışmaları kendi kurumsal web sayfaları, Pritzker Mimarlık Ödülü resmi web sayfası ve çeşitli kitaplar üzerinden analiz edilmiştir.¹⁵⁻²⁶

Tablo 2’de ise bu çalışma için seçilen mimarların bakış açıları, olaylara ve olgulara ilişkin söylemlerinin analizi verilmiştir. Söylem analizi ile her mimarın söylemlerini temsil eden bireysel kodlara ulaşılmıştır. Mimarların bireysel kodları, onların tasarım düşünce ve yaklaşımının referansları olmaktadır.

Değerlendirme ve Bulgular

Bu çalışmada kavramsal çıkarımlar olarak tanımlanan ‘Kodlar’, söylemlerin yorumlanması ile elde edilen anahtar kavramlardır. Olaylar veya nesnelere üzerinden algılanan, bilgiyi temsil eden bir etiket görevi görmektedir. Bu çalışmada kavram ve sözcüklerin birbiriyle ilişkisinden çok söylemlerle kurduğu ilişki ve mimari kabuğun bağlamla olan etkileşimi göz önünde bulundurulmuştur. Tablo 2’de yapılan analiz, mimarların basit bir tarihsel inceleme olmayıp, söylemlerin, bakış açılarının ve ortaya koyulan ürünlerin arkasında yatan anlam ve içeriği incelemesidir. Anlamın yazılı, sözlü ve görüntülü mesajlar üzerinden çözümlendiği ve ilişkilendirildiği bir analiz modeli olan Tablo 2’de mimar-

ların söylem analizi ile elde edilen bireysel kodları da verilmiştir. Analiz sürecinde bu kodları oluşturmak amacıyla, hem söylemler içerisinden taşıdığı anlamlar ile öne çıkan, hem de mimarların binalarından kabuk – bağlam ilişkisine referans yapan kelime veya kelimeler seçilmiştir. Kodların değerlendirilmesi yapıldığında ise, benzer nitelikte olanlar üzerinden ortak tematik kavram gruplarına ulaşılabildiği görülmektedir.

Mimari kodlamalar ile ilişkilenebilecek olan tematik gruplar birer kavram olarak belirlenirken aşağıda özetlenen literatür çalışmaları ve ana kavramları göz önünde bulundurulmuştur.

- Vitruvius; “Mimarlık Üzerine On Kitap” adlı kitabında mimarlığın bileşenlerini “Güzellik, Kullanışlılık, Sağlamlık” (Venustas, Utilitas, Firmitas) olarak tanımlamıştır.²⁷
- Erdem Aksoy; “Mimarlıkta Tasarım Bilgisi” adlı kitabında mimarlık alanının bileşenlerini “Biçim, İşlev, Ekonomi, Teknoloji, Çevresel Denge / Ekoloji” olarak beş ana başlıkta toplamış ve BİÇET kodlaması ile sunmuştur.²⁸
- Wong ise makale çalışmasında, mimari biçimleri tanımlayan kavramları belirli ana ölçütlere dayanarak tanımlamak ve çekirdek kategoriler oluşturmak amacıyla beş ana kategoriye ele almıştır. Bunlar “Bağlam, Keşif, Sanayi, Esin(lenme) ve Dil” dir.²⁹
- Van Der Voordt ve Van Wegen, “Architecture in Use” başlıklı kitaplarında Mimari Kalite’yi “İşlev, Teknik, Estetik ve Ekonomi” olmak üzere dört ana başlıkta tanımlamıştır.³⁰
- Bielefeld ve Khouli, “Adım Adım: “Tasarım Fikirleri” adlı kitaplarında Tasarım Haritası’nda gösterdikleri parametreler olan “Bağlam, İşlev, Biçim, Malzeme, Strüktür” ü tasarımın başlıca öğeleri olarak belirlemiştir.³¹

Tüm bu çalışmalar kabuk-bağlam ilişkisine göre değerlendirildikten sonra, ana kavram grupları oluşturulmuştur.

¹⁵ Jencks ve Kropf, 2008.

¹⁶ Jencks, 1997.

¹⁷ Jencks, 2011.

¹⁸ Thiel-Siling, 2005.

¹⁹ Puglisi, 2008.

²⁰ Favole, 2011.

²¹ Borden ve diğerleri, 2009.

²² Dushkes, 2012.

²³ Hays, 2000.

²⁴ Mallgrave ve Goodman, 2011.

²⁵ Melvin, 2009.

²⁶ Van Der Voordt ve Van Wegen, 2005.

²⁷ Vitruvius, 4. Baskı – 2005, s. 9-12.

²⁹ Wong, 2010, s.237-267.

³⁰ Van Der Voordt ve Van Wegen, 2005.

²⁸ Aksoy, 1987.

³¹ Bielefeld ve Khouli, 2010.

Tablo 2. Güncel mimari ortamda bireysel yaklaşımlar ve söylemler – analiz metni

Daniel Libeskind	<p>“Güzelliği Olmayan Güzel Mimari” 2001 (Beautiful Architecture Without Beauty)</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Counterpoint (2008), The Space of Encounter (2001), Daniel Libeskind: Countersigns (1991), Between Zero and Infinity (1981)</i> - ‘Star Mimarlar’ grubunun bir parçasıdır. - Libeskind’ e göre çizim bir deneyim durumudur ve dinamik bir zemine işaret eder. Bir açıklamayı ya da önceden verilmiş bir metni okumaya benzer. - Temelde; önsezi, biçimselleştirme ve tecrübe arasındaki gerginliği keşfetmek için, metin ve çizimler kullanarak teorik çaba sarf etmektedir. - Hayal gücünün hareketini kutuplaştırarak ve süreksizlik izlenimi vererek mimari kabukta farklı ve karşıt bakış açıları alternatifleri sunmaktadır.¹ - Sözsözsel limitlerin ötesine ulaşmak için ‘yanyanalık, tezat ve paradoks’ gibi sezgisel araçlar kullanır. - Hiçbir kalıcılığı, sabit biçimi ve evrensel tipi olmayan bir mimari kabuk biçimlenişi - Mimarlık ne içerisi ne de dışarıdır. Ne önceden belirlenmiştir ne de fiziksel bir gerçektir. Ne bir tarihi vardır ne de kaderi. Ortaya çıkan farklılaşmış deneyim, Mimarlığın geçmiş ve gelecek arasındaki ilişkisinin bir göstergesi olmalıdır.² - Tamamlanmamışlık fiziğin girişimi/denemesi olmuş, yetenek ve zeka arasında bir köprüdür. - “Daha az adam akıllı olan daha güzeldir.” (What is less wide is more beautiful) - Günümüzde herhangi birinin mimari ‘eğilim’ inin sürdürülmesi mümkün müdür? Daha da fazlası... İnşa edilen kendisi başkaldırının ensturmanıdır. Bir ‘eğilim’ dikkate alınmaz. - Karşı parola / işaret: Mimarının imzası kamulaştırır, bundan böyle sadece varoluş açısından düşünülemez. Artık varolmayan / olmayan / daha da var olmayacak mimari... - “Güzelliği olmayan güzel mimari” (Beautiful Architecture Without Beauty)³ - Boşluğun kültürel önemiyle ilgilenmektedir. ‘Kamusal alan boşluğu’ ‘Anıların boşluğu’... Boşluktan kasıt ‘mekan’dır. Varoluşun ve varolmayışın / yokluğun mekanı... - Libeskind’ e göre edebi anlamda yorumlamak, çağrışımlarda bulunmak; farklı dilleri kullanarak üstesinden gelinebilecek bir durumdur. Fakat mekanı yürüyerek, görerek, dokunarak, hissederek deneyimleyerek gelen yorum başka türlü bir şeydir. - “Benim içinde bulunduğum projeler; kamusal mekanla, kültürle, anılarla ve mimarinin somut varlığının / kütlelerinin deneyimiyle, kentle ve travma / şokla nasıl başa çıkılacağı ile ilgilidir. Buradaki travma / şoktan kasıt psikolojik bir his/algı değil, daha çok materyal bir his/algıdır.”⁴ - Sürekliliği olmayan strüktürler, daimi olmayan biçimler, evrensel olmayan tip, varoluş ve var olmayış mekanı, devamsızlık / kesinti izlenimi alternatif bakış açıları, hayal gücünün hareketi.⁵
Kodlar	<ul style="list-style-type: none"> • boşluk (void), karşı parola (countersign), travma (trauma), yan yanalık (juxtaposition), tezat (oxymoron), paradoks (paradox), deneyimin geometrisi (geometry of experience), sivri uçlu kenarlar (jagged edges), keskin açılar (sharp angles), çarpık geometriler (tortured geometries), materyal his (material sense), çizim (drawing), kültür (culture), yorumlama (interpretation), zıtlık (contrast), sürekliliği olmayan strüktür (no permanent structure), daimi olmayan biçim (no constant form), anarşik (anarchic), keyfi çizgiler (arbitrary lines), irrasyonel (irrational), zikzak (zigzags), kaos (chaos), ruhsal deneyim (spiritual experience), yeni karmaşıklık (new complexity), çarpışan düzlemler (smashing planes), parçalanmış mekanlar (broken spaces), etkileyici (expressive), radikal (radical), masiflik (massive / monolithic), materyalite (materiality), ikonik / simgesel (iconic) / (symbolic), anıtsal (monumental), devamsızlık / kesinti izlenimi (impression of discontinuity), alternatif bakış açıları (alternative viewpoints), hayalgücünün hareketi (movement of imagination), toplumsal mesaj (social message)
Referans çalışmalar	>> Yahudi Müzesi, Royal Ontario Müzesi, Londra Metropolitan Univ. Mer.

¹ Jencks ve Kropf, 2008, s.274-275.

² Jencks ve Kropf, 2008, s.281.

³ Jencks ve Kropf, 2008, s.293-294.

⁴ Jencks ve Kropf, 2008, s.346-347.

⁵ <http://libeskind.com/>

Tablo 2. Güncel mimari ortamda bireysel yaklaşımlar ve söylemler – analiz metni (devamı)

Zaha Hadid	<p>“Patlamalar; Sıkışmalar; Kümelenmeler, Yığılmalar, Piksellenme, Oyulmuş Alanlar, Kazılar” 2004 (Explosions; Compressions; Swarms, Aggregations, Pixelation; Carved Spaces, Excavations)</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Zaha Hadid: The Complete Works (Vol1-4) (2004) (by G. Fontana-Giusti and P. Schumacher)</i> - ‘Star Mimarlar grubunun bir parçasıdır.⁶ - Mimaride rastlantısallık; saf matematiksel düzenin görsel bir aktarımı ve mantıkla yönlendirilen düşünmedir. Oysa gelişigüzeğin altında yatan kavramsal bir mantığı yoktur. Rastlantısallığın saf biçimlerle işi yoktur, farklı bakış açılarını gösterir. Bir matematiksel denklemde olduğu gibi semboller kullanmak gereklidir. - Gelişigüzeğe, herseyin kopyalandığı ve çok az bir değişimle yeniden sunulduğu bir ortamda yetişen bir nesille uğraşmak zorundadır. Mimaride de kısmen işgal ettiğimiz alanlarda, metafiziksel ve manevi kavramlara başvurarak, yeni mimari dinamikler yaratmamız gereklidir. Özgürleşmenin temel ilkelerini anlamamız gereklidir.⁷ - 20. Yüzyılın teknoloji zaferi ile bizim hızlanan ve sürekli değişen yaşam tarzlarımız, tamamen yepyeni bir ortam yaratmıştır. Bu ortam ve koşulları mimariyi ve kabuğu da etkilemekte, canlılık katmakta ve yaratıcılık, hayal gücü ve yorumlamada kesin bir yenileme ihtiyacı doğurmaktadır. - Mimarlar olarak, sadece estetiksel olarak değil programatik olarak da Moderniteyi yeniden inşa etme görevini üstelenmemiz gerekmektedir.⁸ - Patlamalar: Farklı elementlerin, çizgilerin yüzeylerin, biçimlerin, peysajların, kentsel bağlamın ve renklerin bilinmeyen boşluklara yayıldığı / saçıldığı mekanlardaki maddesel patlamaları, ilk uygulamalarında geliştirmiştir. Perspektifi temsiller havada yüzmekte, yerçekimine karşı koymakta, görünen yüzeylerdeki ışık oyunları sihirli bir dokunuşun unsurudur. Sivri/ keskin açılar değişkenliği çağrıştırmakta ve hep başka bir yere bakan bir hareketi vurgulamaktadır. - Basınçlar: Kentsel plandaki basınç ve ona bağlı genişlemelerin zorlaması, bina yapımında Hadid’i yeni imkanlar ve alternatifler geliştirmeye yöneltmiş; bir bakıma, biçimsel düşünme yeteneği ona yatay vektörleri nasıl hesaba katabileceğini göstermiştir. Düşeyde meydan okuyan mimari ölçüler/normlar geliştirmiştir. Hadid’in inşaa ettiği mekanlar 3 dik açılı kartezyen düzlemle temsil edilmez. Baskı ve genişlemenin mekanları, açılarının 90 derecenin ötesine geçmesine, çizgilerin mekanlararası çapraz geçişleri yüzünden yarattığı düzensizliğe, düzlemlerin çözümü zor eğrilikler/kavisler ve kesişimlerin çeşitliliği olarak ortaya çıkmasına olanak verir. - Sürüler, Kümeleşmeler, Pikselleşmeler: Artık parçaları gelenekselliğe uymayan, yığılmış elemanların kombinasyonundan oluşan, kendisini bozmadan yeni bir ekleme veya çıkarma yapılamayan, akıllıca geliştirilmiş bir strüktürü vurgulayan yeni bir konsepttir. Burada amaç, değişime müsait olmak ve katı olmayan / akışkan ilavelere olanak sağlamaktır. Mekanlar uyarlanabilir, hafifsiklet, havada yüzer ve esnek/değişkendir. - Oyulmuş Mekanlar, Çukurlar: Binanın sınırları, bulunduğu çevre ile adım adım süregelen bir ilişkiyle ortaya çıkmakta, böylelikle ‘tepecikler, rampalar, çukurlar, aşınmalar, katmanlı alanlar, çıkıntılar’ gibi yere ilişkin özelliklerin zengin bir birikimiyle, binanın kendisi bir arazişekli/yerşekli haline gelmektedir. Bu projeler coşkulu ve enerjik, kıvrılıp dönen binalar da olabilir, yerin derinliklerinden gelecek, daha bastırılmış / huzur verici, gelgit dalgaları veya lav akışı gibi akışkan da...⁹
Kodlar	<ul style="list-style-type: none"> • gelişigüzeğe (arbitrariness), rastlantısallık (randomness), yeni dinamikler (new dynamics), metafizik / fizik ötesi kavramlar (metaphysical concepts), hayalgücü (imagination), yorumlama (interpretation), patlamalar (explosions), basınçlar (compressions), kümeleşmeler (aggregations), pikselleşmeler (pixelation), oyulmuş mekanlar (carved spaces), çukurlar (excavations), değişkenlik (instability), perspektifi (perspectival), keskin açılar (sharp angles), yatay vektörler (horizontal vectors), zikzaklı / çapraz geçiş (traverse), ustaca çözülmüş eğrilikler/kavisler ve kesişimler (subtle curvatures and intersections), birikmiş / yığılmış elemanlar (cumulative / amassed elements), değişime müsait (open-endedness), akışkan (fluidly), uyarlanabilir (adaptive), hafif (lightweight), havada yüzen (floating), esnek (flexible), arazi şekli (landform), tepecikler (mounts), rampalar (ramps), aşınmalar (abrasions), katmanlı alanlar (tiered lands), çıkıntılar (eruptions), coşkulu ve enerjik (vigorous and energetic), kıvrılıp dönen (twist-and-turn), eğrisel biçimler (curving forms), akışkan (liquefying), yeni karmaşıklık (new complexity), parçalanmış geometri (fragmented geometry).
Referans çalışmalar	>> Riverside Müzesi, Rosenthal Çağ. San. Merk, Heydar Aliyev Merkezi.

⁶ <http://www.zaha-hadid.com/>⁷ Jencks ve Kropf, 2008, s.279.⁸ Jencks ve Kropf, 2008, s.280.⁹ Jencks ve Kropf, 2008, s.364-365.

Tablo 2. Güncel mimari ortamda bireysel yaklaşımlar ve söylemler – analiz metni (devamı)

UNStudio	<p>“Diyagramlar” 1999 (Diagrams)</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Move (1999)</i> - Ben van Berkel ve Caroline Bos ortaklığı - Hollandalı fenomen (Dutch phenomenon) - Açılımı: Birleşik Ağ Stüdyosu, uygulamanın işbirlikçi doğasına atıfta bulunmaktadır. (UNStudio- United Network Studio), çok uluslu bir takım (a multinational team)dir. - Son derece esnek metodolojik bir yaklaşım sergilemekte, parametrik tasarım ve diğer disiplinlerden lider uzmanların işbirliğini birleştirmektedir. - Kuruluşundan itibaren UNStudio, tasarımları ve projeleri birleştirmenin sonucunda tasarım bilgisini geliştirmekte ve mimarlık kuramına aktif olarak katkıda bulunmaktadır. - Sürekli ilgilendikleri konular; geometri, dijital üretim, materyal etkiler, sürdürülebilir ve ulaşılabilir tasarım çözümleridir. - Bilgi platformlarından oluşan bir ağ sistemleri vardır: Yaratıcı Malzeme Platformu (değişen form ve mimari tarzların dinamikleri, malzemeleri geliştirmek ve adapte etmek, yeni malzeme sistemleri geliştirmek), Yenilikçi Organizasyonlar Platformu (değişen programatik ve mekansal talepler, yeni tip organizasyonlar ve kuramlar için araştırma), Akıllı Parametreler Platformu (Mimarinin ilişkisel yaklaşımları: Bir binayı konumlandırma, inşaat, dolaşım, kaplama ve programlama, hesaplama araçlarını ve süreçlerini yönetme, koruma, geliştirme), Mimari Sürdürülebilirlik Platformu (sürdürülebilir tasarımın tanıtım ve uygulaması) - “Biçim enerjiyi izler” (Form Follows Energy)¹⁰ - Diyagram; dil, yorumlama ve anlamlandırmada mimarlığı özgürlüğüne kavuşturmak için bir araç görevi görmektedir. - Diyagram tekniği hızlı bilgi akışında bir tutunma noktası sağlar. Genellikle diyagramlar bilgiyi sıkıştırmak için kullanılan araçlar olarak bilinirler. Mimaride diyagramlar, tasarımı oluşturan, geliştiren ve ona fayda sağlayan yaklaşım tekniğinin bir parçası olarak öne çıkarlar. - Diyagram bir metafor / mecaz ya da paradigma değildir ama hem içerik hem de ifadeden oluşan ‘ kavram mekanizması’dır. Bu onu indekslerden, ikonlardan ve sembollerden ayıran en önemli şeydir. - UNStudio’nun makul bir görsel organizasyon önerisi için kullandığı diyagramlar şunlardır: ideogramlar / grafik semboller, çizgisel diyagramlar, resim diyagramlar ve işlevsel diyagramlar...¹¹
Kodlar	<ul style="list-style-type: none"> • diyagram (diagram), geometri (geometry), dijital (digital), malzeme / materyal etki (material effect), sürdürülebilir tasarım (sustainable design), ulaşılabilir tasarım çözümleri (accessible design solutions), organik (organic), teknolojik (technological), mecaz / metaforik peysaj (metaphorical landscapes), heykelsi (sculptural), arazi şeklinde mimari (landform architecture), işbirliği (collaboration), parametrik tasarım (parametric design), bütünleşik tasarım (integrated design), altyapısal projeler (infrastructural projects), kentsel gelişim (urban development), yeni malzemeler (new materials), yenilikçi organizasyonlar (innovative organisations), yeni teknikler (new techniques), enerji (energy), biçim (form), geçişler (transitions), dinamik yüzey (dynamic surface), akışkanlık (blobism- liquidness), immateryalite (immateriality), örüntü (pattern), eğrisel biçimler (curving forms).
Referans çalışmalar	>> La Defense Ofisleri, Mercedes-Benz Müzesi, Galleria Alışveriş Merkezi.
MVRDV	<p>“Verimekanları” (Datascapes)</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Mvrdv Buildings - Architectural Monograph (2013), Metacity/Datatown (1999)</i> - Diyagramatik Mimari (the Diagrammatic Architecture) - “Verimekanları” (datascapes) olarak anılan, yüksek miktardaki verilerin iki ve üç boyutlu geometrik figürler/şekiller olarak düzenlenmesini kapsayan bir tasarım süreçleri vardır.¹² - Yapay peyzaj (Artificial Landscape): Tabiat ve yapaylık arasındaki, bina ve onu çevreleyen bağlam arasındaki ayrımları ortadan kaldırmak¹³ - Kentötesi / Bilgi kenti (Metacity/Datatown), tasarım süreci için gerekli olan ve giderek artan çok büyük miktarlardaki bilginin dönüştürüldüğü ofis araştırmalarının ve metotlarının bir uzantısı olan gezici bir sergidir. Kuramsal / varsayımsal yönergeler ve bir dünya sayıya göre, verilerin seçilerek veya bağlanarak diyagramlara dönüşmesidir. Bilgi kenti (Datatown) sadece verilere dayanmaktadır. Kent sadece bilgiye göre tariflenmek istenmiştir, önceden belirlenmiş hiçbir topografya, ideolojiye, temsile, bağlama göre değil.¹⁴

¹⁰ <http://www.unstudio.com/en> ¹¹ Jencks ve Kropf, 2008, s.325-327. ¹² Puglisi, 2008, s.143. ¹³ Puglisi, 2008, s.144. ¹⁴ Jencks ve Kropf, 2008, s.331-332.

Tablo 2. Güncel mimari ortamda bireysel yaklaşımlar ve söylemler – analiz metni (devamı)

MVRDV	<ul style="list-style-type: none"> - Kendilerine göre; sosyal ve çevresel bütünleşme ve binalara etkileri üzerinde odaklı ve araştırmaya dayalı yaklaşımları, mimarlık, şehircilik ve peyzaj tasarımı alanlarındaki mekansal buluşlarını tetiklemektedir. Her tasarım, mevcut düşünce ve arayışlara meydan okuyan, optimize edilmiş ve heyecan verici tasarım çözümleri olup, derinlemesine bir analitik araştırmadan türemiştir. - MVRDV, kentsel peyzaj, kamusal alan ve etkileyici mimarlık üzerine odaklanan mekansal araştırmaları farklı kılan bir cazibe peşinde koşmaktadır. - MVRDV rasyonel tasarım süreci, çağdaş tasarım sürecini çevreleyen tüm bağlamlara ilişkin istatistiksel mekan veri araştırmaları tarafından şekillenir - Mimarlık ve kentsel konularda gelecek için araştırmalar yapmakta ve potansiyel alternatifleri araştırılmaktadır: toplu konut modelleri, yeni yüksek katlı tipolojileri, kentsel tarımın sunduğu fırsatlar... gibi¹⁵
Kodlar	<ul style="list-style-type: none"> • kentötesi (metacity), verimekanları (datascape), bilgikenti (datatown), sergi (exhibition), diyagram (diagram), yüksek yoğunluk (high density), kentsel tasarım (urban design), sosyal konut (social housing), insan merkezli (human centered), ikonik yapılar (iconic structures), yeni diller (new languages), özgün estetik (distinctive aesthetic), geometrik biçimler (geometric forms), canlı renkler (bright colors), çevredostu (eco-friendly), ekonomi (economy), yeşil (green), katmanlaşma (layering), teknoloji (technology), çeşitlilik (variety), örüntü (pattern), doku (texture), sürdürülebilirlik (sustainability), sirkülasyon (circulation), denge (stability), birlik (unity) / bütünlük (integrity), ritim / tekrar (rhythm), masiflik (massive / monolithic), rijitlik (rigidity), ikonik/simgesel (iconic / symbolic), modüler (modular), standartlaşma / seri üretim (mass production), yığılma (stacking), üst üste koyma (superposition), kentsel doku (urban texture), materyalite (materiality)
Referans çalışmalar	>> Wozoco, Silodam, Market Hall
BIG	<p>“Evet daha çok” 2009 (Yes Is More)</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Yes is More (2009)</i> - BIG: Bjarke Ingels Group¹⁶ - Mimarlık, şehircilik, ve onların araştırma / geliştirmesi alanlarında faaliyet göstermektedir. ‘Yeni mimari ve kentsel örgütlenme yolları’ - BIG’in mimarisi, çağdaş yaşamın nasıl sürekli değiştiği ve geliştiğinin dikkatli bir analizi ile ortaya çıkmaktadır. - Dijital biçimcilikten yararlanan ve hayranlık uyandıran bir faydacılık sergileyen, pragmatik ve ütopyik mimaridir. - Sosyal, ekonomik ve ekolojik çıktıların getirisi olan programatik karışımların, boyutsal ve dengesel etkilerini incelemişlerdir. - Mimarlar, gezegenin yüzeyini değiştirmek ve daha iyi yaşam biçimleri sağlamak için pragmatik ve ütopya arasında özgürlüğü bulmuşlardır. - “Tüm eylemlerimizde, odağı küçük ayrıntılardan BÜYÜK resme taşımak için çalışmaktayız.” BIG¹⁷ - ‘Düşsel faydacılık / ütopyik pragmatizm’ (Utopian Pragmatism) - Söylemindeki ‘evet’ kendi kendine bireysel bir söylem değil, daha ziyade toplum içindir. Toplumun sınırlamalarına karşı ‘hayır’ demek, kısıtlanmak ve minimize etmek yerine, ekolojik ve ekonomik gelişmelere bağlı yeni yollar bularak ‘evet’ demeyi ve maksimize etmeyi önermektedir.¹⁸ - ‘Hedonistik Sürdürülebilirlik’ (Hedonistic sustainability) adını verdiği kavramla, projelerinin çoğunda yaşam standartlarını arttırmak için, sürdürülebilirliğin şakacı ve sorumlu bir şekilde binalara nasıl entegre edilebileceğini sorgulamaktadır. - Kendine özgün ‘Diyagramatik yaklaşım’ları ve çok gelişmiş sunum gücü de mimarlık üreten yaklaşımının mükemmel bir tamamlayıcısıdır.¹⁹
Kodlar	<ul style="list-style-type: none"> • dijital biçimcilik (digital formalism), hedonistik sürdürülebilirlik (hedonistic sustainability), düşsel faydacılık / ütopyik pragmatizm (utopian pragmatism), kavram / konsept (concept), kavramsal düşünme (conceptual thinking), insan (human), peyzaj (landscape), süreklilik (continuity), deneyim (experience), paralaks bakış (parallax view), metafor (metaphor), yön (direction), düzlem (plane), platform (platform), biçim (form), eğim (slope), birlik (unity), bütünlük (integrity), malzeme (material), (massive/ monolithic), anıtsal (monumental), heykelsi (sculptural), sirkülasyon (circulation), temsiliyet (representation), büyük resim (big picture), karikatür (comics), diyagram (diagram), radikal (radical), dinamik biçimler (dynamic forms), yeni paradigma (new paradigm)
Referans çalışmalar	>> Kitap “Yes is More”, Dağ Konutları, Danimarka Pavyonu, Expo 2010

¹⁵ <http://www.mvrdv.nl/>¹⁶ <http://www.big.dk/#projects>¹⁷ <http://www.world-architects.com/en/big/>¹⁸ <http://www.archdaily.com/366660/yes-is-more-the-big-philosophy/>¹⁹ <http://www.archdaily.com/553064/spot-light-bjarke-ingels>

Tablo 2. Güncel mimari ortamda bireysel yaklaşımlar ve söylemler – analiz metni (devamı)

Herzog & de Meuron	<p>“Malzeme ve Yüzeylerin Transformasyonu” (Transforming Materials and Surfaces)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Herzog & de Meuron: <i>Natural History</i> (2003), <i>El Croquis</i> vol. 60-84- 109/110- 129/130- 152/153 (<i>Architectural Magazine</i>) - Malzemeye karşı duyarlılık, yapıyı tanımlayan en önemli bileşen olarak ‘malzeme’yi kullanma - Geleneksel malzemelerin yenilikçi uygulamaları veya yenilikçi malzemelerin arayışları - Malzemelerin kullanımında yeni tekniklerin keşfedilmesi ile mimari kabuğun / yüzeyin dönüşümü - Mekân, kılıf, renkler ve materyalleri içeren deneysel yaklaşımlar, materyal ve yapım yöntemleri üzerine denemeler - Deri, strüktür, materyallerin kullanımı ve iç mekânların birbirleriyle örtüşmesi - Tasarımlarının kavramsal açılımını malzeme ile yansıtmaya yeteneği - Mimarlık dışındaki alanlarla da güçlü bir ilişki kurmaktadır. Ör: resim, heykel, fotoğraf... vb - Renk ve dokunun malzemenin özgün uygulama teknikleri ile sanatsal kullanımı: resimsel, alegorik, metaforik - Bir asırlık meslek sanatını, taze bir yaklaşım ve yeni bir yüzyılın teknik yetenekleri ile birleştirme, her seferinde bağlamın güçlü yorumu - Mimarının daha çok hayat ile birleştirilmesi gerektiğine inanmaktadır: yapay ve doğal olanı birleştirme, mekanik ve biyolojik olanı birleştirme.^{20,21,22,23}
Kodlar	<ul style="list-style-type: none"> - doku (texture), doğal (natural), yapay (artificial), malzeme (material), materyalite (materiality), süreklilik (continuity), temsiliyet (representation), analogi (analogy), birlik (unity) / bütünlük (integrity), algı (perception), deneyim (experience), heykelsi (sculptural), fenomenoloji (phenomenology), ikonografi (iconography), teknoloji (technology), katmanlaşma (layering), alegori (allegory), metafor (metaphor), hayalgücü (imagination), asimetrik denge (asymmetric stability), çeşitlilik (variety), peysaj (landscape), örüntü (pattern), bağlam (context), görsel ve haptik algılama (visual and haptic perception), üst üste koyma (superposition), yığma (stacking), sanatsal esinlenme (artistic inspiration), yenilikçi malzemeler (innovative materials), yeni teknikler (new techniques), dinamik yüzey (dynamic surface), çağdaş medya aktiviteleri (contemporary media activities)
Referans çalışmalar	>> Pekin Ulusal Stadyumu, VitraHaus, Caixa Forum – Madrid
SANAA	<p>“Ultra-minimalizm” (Ultra-minimalism)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kazuyo Sejima + Ryue Nishizawa/<i>Sanaa: Works 1995-2003</i> - Ultra-minimalizm; aseptik, soyut, tinsel, anti-hiyerarşik, monokrom, yekpare ve esnek olmayan bir estetik düzendir. - Diagramatik Minimalizm - Mimari beden maddeselliğinin soyutlaması, şüphe ve belirsizlik kavramlarını dahil etme - Hacimlerin düzenlenmesinde ve tinselleştirilmesinde gösterilen özen ile karakterize edilirler. - Mimarilerinde, mizahi dokunuşlar içeren oyun unsurları kullanma eğilimindedirler.^{24,25} - Hassas ve güçlü mimarisi ile açıkça zekâsını göstermeyen fakat dahice çözümlere sahip, bütün bağlamlarına verdiği ustaca cevaplar ile doygunluk ve deneysel zenginlik duygusu yaratan bir mimarileri vardır.²⁶
Kodlar	<ul style="list-style-type: none"> - ultraminimalizm (ultra minimalism), katmanlaşma (layering), immateryalite (immateriality), yansımalar (reflections), katmanlaşmış mekanlar (layered spaces), sınırları belirsizlik (unclear boundaries), tinsel (spiritual), masiflik (massive/ monolithic), monokrom (monochrome), soyutlama (abstraction), denge (stability), heykelsi (sculptural), birlik (unity) / bütünlük (integrity), opaklık (opacity), filtreleme (filtering), sadelik / yalnlık (simplicity), geometri (geometry), üst üste koyma (superposition), koram (gradational hierarchy), yığma (stacking), hafiflik (lightness), ruhsal deneyim (spiritual experience), sirkülasyon (circulation), fenomenoloji (phenomenology), algı (perception), gizli sentezler (subtle synthesis), güzel hitabet (rhetorical), ilham verici (inspirational)
Referans çalışmalar	>> Zollverein Tas. & Yön. Okulu, Christian Dior Binası, NewYork Çağdaş Sanat Merk.

²⁰ Puglisi, 2008, s.200, 201.²¹ Borden ve diğerleri, 2009, s.498-499.²² <http://www.pritzkerprize.com/laureates/2001>²³ <https://www.herzogdemeuron.com/index.html>²⁴ Puglisi, 2008, s.86, 215, 217.²⁵ <http://www.arcspace.com/features/sanaa/>²⁶ <http://www.pritzkerprize.com/2010/jury>

Tablo 2. Güncel mimari ortamda bireysel yaklaşımlar ve söylemler – analiz metni (devamı)

Snohetta	<p>“Kavramsal fikirlerin sürekliliği” (The continuity of the conceptual ideas)</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>People Process Projects (2015)</i> - Peyzaj, mimari ve iç mekân tasarımı yapan bir ofis - Tasarım ve bağlama karşı hassas, uyarlanabilir yaklaşımları global bir erişimle sonuçlanmıştır.²⁷ - Projelerinde (büyük / küçük ölçekli), çevre ve peyzaj ile yapının güçlü bir ilişkisi vardır. - Projelerde kavramsal netliğin ve sürekliliğin sağlanması için ‘sadeleştirme’ diye bir yöntem geliştirilmiştir. ‘Kavramsal fikirlerin sürekliliği’ için herkesin belli bir noktaya kadar izleyebileceği bir kurallar dizisi ortaya çıkarılmıştır. - Tasarımları duysal/tinsel olarak da hareket halinde hissetmeye çalışmak - İnsan faktörünü hep göz önünde bulundurma çabası - Snohetta’nın bir durumu farklı açılardan ele alabilme, hatta karşıt perspektiflerden kavrayabilme isteği - Mimari tasarım sürecinde farklı disiplinler ile de işbirliği yapmaları, ‘disiplinler arası yaklaşım’ - Mimarlar tasarım sürecini, büyük ölçekten başlayıp detay tasarımları ile sonlanan, kabaca çizgisel bir süreçmiş gibi görme alışkanlığına sahiptirler: ‘basite indirgeme’ - Dokunsal ve insani ölçekte birlikte sosyal ve küresel ölçeği de eş zamanlı gözetim Snohetta, ‘disiplinler arası’ yaklaşımları ile ilk fikirlerinin tamamlanmış yapıya dek sürekliliğini korumasına çalışmaktadır. - ‘Kullanıcı deneyimi’ne önem vermektedirler.²⁸
Kodlar	<ul style="list-style-type: none"> • kavram / konsept (concept), kavramsal düşünme (conceptual thinking), bağlam (context), insan (human), peyzaj (landscape), duysal/tinsel (sensual), paralaks bakış (parallax view), süreklilik (continuity), mekansal algı (spatial perception), deneyim (experience), fenomenoloji (phenomenology), metafor (metaphor), yön (direction), düzlem (plane), platform (platform), biçim (form), eğim (slope), eğik / yamuk (oblique), birlik (unity), bütünlük (integrity), malzeme (material), cam (glass), masiflik (massive/ monolithic), anıtsal (monumental), heykelsi (sculptural), saydamlık / şeffaflık (transparency), sadelik / yalınlık (simplicity)
Referans çalışmalar	>> Norveç Milli Opera & Balesi, Yeni İskenderiye Kütüphanesi

²⁷ <http://architizer.com/blog/25-years-of-snohetta/>²⁸ Anderson, 2011, s.130-145.

Bu ana grupları oluşturan alt kavramlar (anahtar temalar, terimler ve anlamlar) da belirlenmiştir. ‘Tematik Kavram Grubu’ adları: “Dil, Teknoloji, İşlev, Çevre (Fiziksel + Sosyal)” olarak belirlenmiştir (Şekil 1).

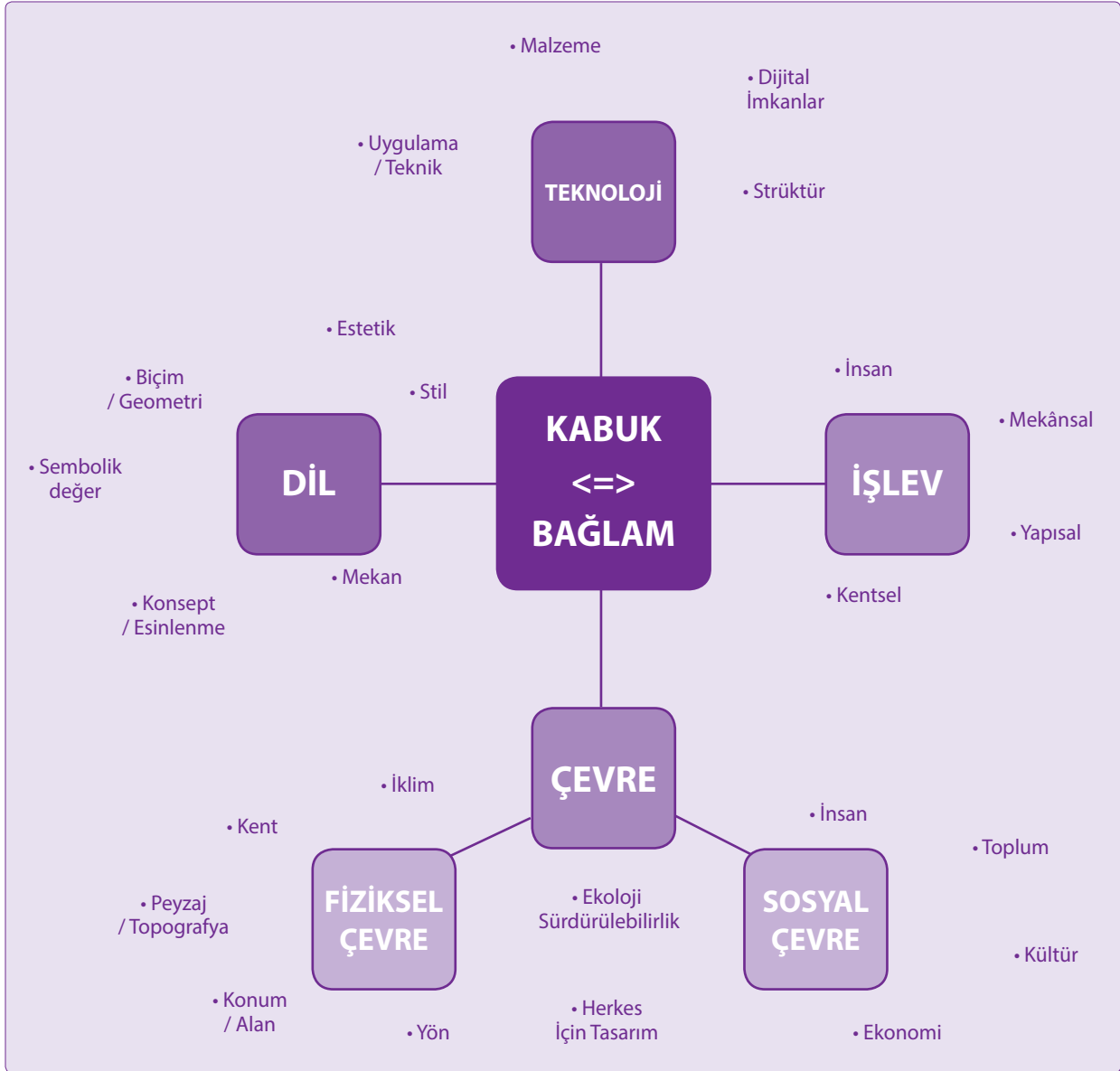
‘Kodlar’ (Tablo 2’de belirlenmiş olan), tematik olarak analiz edilerek en genel ve kapsamlı kavramlar olan ‘üst kavramlar’, daha özel ve daha kendine özgü kavramlar olan ‘alt kavramlar’ olarak düzenlenmiştir. Tablo 3’te de bireysel kodlar, her bir mimar için ayrı ayrı olmak üzere ortak tematik kavram grupları altına alınmıştır. Bu tematik ve hiyerarşik düzenleme, daha sonra yapılacak çalışmalarda (kavramsal haritalar, diyagramlar... vb.) bilginin temsilinde ve organizasyonunda temel olarak kullanılacaktır.

Bu çalışmada kavram ve sözcüklerin birbiriyle olan şekilsel ilişkisinden çok, söylemlerle ve yaklaşımlarla olan ilişkisi ve mimari kabuğun bağlamla olan etkileşimi ön plana çıkmaktadır. Son dönem mimarlığı ele alındığında, olaylar veya nesnelere üzerinden algılanan, bilgiyi temsil eden bazı kodlamaların oluştuğu gözlemlenmiştir. Mimarların analizinden elde edilen çıkarımlar olarak tanımlanan ‘Kodlar’, günümüz mimarisi için anahtar kavramlar olmaktadır. Tab-

lo 3 için yapılan değerlendirmede, her bir mimarın kodları incelendiğinde, mimarın söylemlerinin ve yaklaşımlarının hangi grup / gruplara daha çok işaret ettiği görülmektedir.

Tek tek mimarların değerlendirmesi yapıldığında elde ettiğimiz bilgi öznel ve kendi sınırlarını çizen bir bilgidir. Burada görülmesi gereken bireysel kodların tümüyle ait olduğu mimarın yaklaşımlarını yansıtmadığı, taşıdığı anlamlar bakımından bulunduğu dönem için genel bir fikir vermekte olduğudur. Bu kodların değerlendirilmesi yapıldığında, benzer nitelikte olanlar üzerinden ortak tematik kavram gruplarına ulaşılabilmesinin nedeni de bu olmaktadır. Bu gruplaşmaların amacı mimarları belirli kalıplara sokmak değil, genel olarak bütünü nasıl etkilediğini değerlendirmektir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda;

- ‘Teknoloji’nin gelişmesi ve değişmesinin malzeme ve tekniği etkilemesi, özellikle dijital teknolojinin hem bağlam anlayışına hem de mimari kabuğa etkisi,
- Mimari ‘Dil’in yaşadığı değişimlerin estetik anlayışı ve esinlenme alanlarına etkisi, kavramsal düşünmenin ve yaklaşımlarının popülerliğinin artması, stil ve akımların ortadan kalkması, yapı kabuğundaki biçim

Şekil 1. Tematik kavram gruplarının diyagramatik ifadesi.

ve geometrilerin değişimi,

- 'İşlev'sel olarak kaliteli bir mimari binanın uygunluğu, kullanılabilirliği, ulaşılabilirliği, verimliliği, sürdürülebilirliğinin insan ölçeği, mekânsal ölçek, tekil yapı ölçeği ve kentsel ölçek gibi birçok şekilde değerlendirilebildiği,
- 'Fiziksel ve Sosyal Çevre' nin her zaman var olduğu, değişen faktörlerin toplumsal ve ekonomik yapılar olduğu bilinmekte; günümüzde ekolojik yaklaşımların kaçınılmaz çözüm olarak tercih edilmesi, toplumsal yapının dinamik ve kaotik durumunun mimari tanımlayan kabuğa ve bağlam anlayışına yansımaları kavramsal açılımlar olarak gözlemlenmektedir.

Artık mimari kabuk incelendiğinde yeni bir kavramsal mimarlıktan, yeni bir paradigmadan söz edilmektedir. Ta-

sarımın kendisi, artık bir veya birkaç kavram inşa edebilmektedir.³²

1990'ların kişisel ve ikonik yaklaşımlarıyla beraber, 2000'den sonra yeni bir milenyumun başlaması ile mimari kabuk – bağlam ilişkisinde yeni bir çağa girilmiştir. Günümüze geldiğimizde artık ne belirgin akımlar ve –izm'ler ne de sadece belirgin söylemler doğrultusunda ilerleyen mimarlar vardır. Onun yerine çok hızlı değişen yaşam koşulları ışığında, belirli sınırları olmayan ve devamlı değişen söylemler ve onların kavramsal açılımları ve ürünleri var olmaktadır. Çeşitlilik artık kaosa doğru gitmekte, sınırlar belirsizleştirme ve mimarlık deneyimsel bir ortamdan beslenmektedir.

³² Puglisi, 2008, sf:86, 223.

Tablo 3. Bireysel kodların ortak tematik kavram grubu altına alınması

DANİEL LIBESKİND	ZAHA HADİD	MVRDV	BİG	HERZOG & DE MEURON	UNSTUDIO	SANAA	SNOHETTA
SOSYAL ÇEVRE Toplumsal mesaj Kültür İnsan	DİL Mekan Patlamalar Basınçlar Kümeleşmeler Pikselleşmeler Oyulmuş mekanlar Çukurlar Keskin açılar Yatay vektörler Zikzaklı / Çapraz geçiş Ustaca çözülmüş eğrilikler/kavisler ve kesişimler Akışkan Birikmiş / Yığılmış elemanlar Havada yüzen Arazi şekli Tepecikler Rampalar Aşınmalar Katmanlı alanlar Çıkıntılar Canlı renkler Kvrılıp dönen Eğrisel biçimler Akışkan Parçalanmış Geometri Konsept / Esin Estetik Metafizik / Fizik Ötesi kavramlar Hayal gücü Yorumlama Çoşuklu ve enerjik Yeni karmaşıklık Alternatif bakış açıları Hayal gücü Hareket	SOSYAL ÇEVRE Kent ötesi Veri mekanları Bilgi kenti Ekonomi FİZİKSEL ÇEVRE Ekoloji Çevre dostu Yeşil Sürdürülebilirlik Kentsel doku İŞLEV Yüksek yoğunluk Kentsel tasarım Sosyal konut İnsan merkezli DİL Konsept / Esin Estetik Birlik Bütünlük Anıtsal Büyük Resim Karikatür Radikal Biçim Düzlem Platform Eğim Masiflik Sirkülasyon İkonik/Simgesel Mekan Deneyim TEKNOLOJİ Yeni dinamikler Malzeme Teknoloji Modüler Materyalite Teknik/Uygulama Standartlaşma Seri üretim	SOSYAL ÇEVRE Hedonistik Sürdürülebilirlik Düşsel faydacılık Ütopik pragmatizm İnsan FİZİKSEL ÇEVRE Peyzaj Süreklilik Yön DİL Konsept / Esin Estetik Kavram / Konsept Kavramsal düşünme Diyagram Paralaks bakış Yeni paradigma Metafor Birlik Bütünlük Anıtsal Heykelsi Büyük Resim Karikatür Radikal Biçim Düzlem Platform Eğim Masiflik Sirkülasyon İkonik/Simgesel Mekan Deneyim TEKNOLOJİ Malzeme Dijital biçimcilik Malzeme	FİZİKSEL ÇEVRE Süreklilik SOSYAL ÇEVRE Temsiliyet DİL Konsept / Esin Estetik Analoji Birlik Bütünlük Algı Alegori Metafor Hayal gücü Asimetrik denge Örüntü Görsel ve haptik algılama Sanatsal esinlenme Biçim Heykelsi Üst üste koyma Mekan Deneyim Fenomenoloji TEKNOLOJİ Çağdaş medya aktiviteleri Yeni teknikler Malzeme Eğim Doğal Yapay Materyalite İkonografi Teknoloji Katmanlaşma Çeşitlilik Peyzaj Yeni/lik malzemeler Dinamik yüzey	FİZİKSEL ÇEVRE Sürdürülebilir tasarım Ulaşılabilir tasarım Peyzaj SOSYAL ÇEVRE İşbirliği Sürdürülebilirlik İŞLEV Bütünlük tasarım Altyapısal projeler Kentsel gelişim Yenilikçi organizasyonlar DİL Konsept / Esin Estetik Diyagram Mecaz / Metaforik Organik Enerji Örüntü Biçim Geometri Heykelsi Arazi şeklinde mimari Eğrisel biçimler Geçişler Akışkanlık TEKNOLOJİ Doku Malzeme Materyal etki Teknolojik Yeni malzemeler / teknikler Dinamik yüzey İmmateryalite Dijital Parametrik tasarım	DİL Geometri Biçim Üst üste koyma Koram Yığıma Yansımalar Monokrom Masiflik Heykelsi Sirkülasyon Konsept / Esin Estetik Ultra minimalizm Sınırları belirsizlik Tinsel Soyutlama Denge Birlik Bütünlük Sadelik / Yalınlık Biçim Hafiflik Ruhsal deneyim Fenomenoloji Algı Gizli sentezler Güzel hitabet İlham verici TEKNOLOJİ Katmanlaşma İmmateryalite Katmanlaşmış Mekanlar Opaklık Filtreleme	SOSYAL ÇEVRE İnsan FİZİKSEL ÇEVRE Peyzaj Süreklilik Yön DİL Konsept / Esin Estetik Kavram / Konsept Kavramsal düşünme Duyusal/Tinsel Paralaks bakış Metafor Birlik Bütünlük Anıtsal Sadelik / Yalınlık Biçim Platform Eğim Eğik / Yamuk Masiflik Heykelsi Mekan Mekansal algı Deneyim Fenomenoloji TEKNOLOJİ Malzeme Cam Saydamlık / Şeffaflık

Charles Jencks, 'Theories And Manifestoes Of Contemporary Architecture' adlı kitabında, bu devrin ilk önce Venturi ile başlayan ve yeni bir aşama kaydeden ikinci bir karmaşıklık devri (Karmaşıklık II) olarak adlandırılabilirdiğinden bahsetmektedir. Bu karmaşıklığın yeni bilimleri olan fraktaller, doğrusal olmayan dinamikler, kaos ve kendi kendine örgütlenen sistemler, özellikle dijital teknolojilerin ve bilgisayarın gelişmesi ile aydınlığa kavuşmuştur. Fraktal geometriler bile son dönemi tam olarak tanımlayamamaktadır, çünkü zaten doğada var olanın bir parçasının mimariye uyarlamasıdır. Diyagramlar artık anahtar fikir yapıları olmakta, bilginin kavramsal olarak haritalarını (mind maps, concept maps) çıkarabilmektedir. Çok kültürlülüğün değişen ve gelişen yapısı, kentleri de etkilemekte ve küresel / mega kentleri ortaya çıkarmaktadır. Artık ikonluk / sim-

gesellik kavramı da yön değiştirmiş, tekil olma durumu ile imza atma sürecini sonlandırmış, provakatif ve anarşik yaklaşımlar, çoğulcu ve her yere yayılan, kozmogonik yönelimlere dönüşmüştür. Tüm bu gelişmeler mimarlığı, tüm bileşenlerini ve bağlam anlayışını karşı konulamaz bir biçimde değiştirip dönüştürmektedir ve bir şekilde başka bir karmaşıklık paradigmasına doğru götürmektedir: "Yeni Paradigma"³³

Bu çalışma da kullanılan kaynaklar açısından incelendiğinde; özellikle 2000'li yıllar ile başlayan son dönemde simge olan mimarlar / firmalar ele alındığından, yazılı metinlerin ve kaynakların azlığı, görsel ve dijital ifadelerin hâkimiyeti, kişisel ve kurumsal web sayfalarının güncelliği

³³ Jencks ve Kropf, 2008, s. 2-11.

ile sanal ortamdan daha çok faydalanılması da bir anlamda bu değişimi doğrular niteliktedir.

Sonuç Yerine

Günümüzde ‘bağlam’ nasıl artık eskisi gibi sadece fiziksel ve kültürel uygunluk anlamına gelmiyorsa, ‘kabuk’ da kendi kendine ayakta duran taşıyıcı sistem anlamına gelmemektedir. Güncel mimarlık ortamında kabuk, -kaç katmandan oluştuğu önemli olmadan bütünsel olarak- içi ve dışı ayıran cidar veya sınır anlamını taşımaktadır. Cephenin her yerdeki ve yöndeki durumu olarak tanımlanabilen ‘deri’ ve ‘yüzey’ kavramları ise bu anlamda zayıf kalmakta, sadece dışa hitap etmekte, iskeleti / strüktürü kaplamaktadır.

Geleneksel anlayışta tasarımı yerinden, zamanından, yaşanmışlıklarından koparan ‘bağlamSIZ’ mimarlık, çağdaş söylemde bunu ortaya koyan tasarımcı tarafından yapılan bir seçim, söylenen bir söz, alınan bir tavır olmaktadır. Bugün için geçerli olan bu seçimler, tanım ve koşullar, yarın için farklı olabilmektedir. Bu anlamda bağlamın günümüzdeki değişim ve dönüşümüyle mimari yorumlaması da farklı şekillenmektedir.

Gelişen teknoloji ile birlikte, mimaride bağlamdan yola çıkarak soyutlama ile oluşan ve çeşitli özellikleri bünyesinde barındıran, kendini anlatan ya da anımsatan çeşitli kavramlar yani kodlar ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla mimari kabuk, kodlar aracılığı ile görselleşen, kendini ifade edebilme için anlatım ve iletişim araçları geliştiren bir biçimlenmeye doğru yol almakta, kendisine ait temel özelliklere ilişkin genellemeler yapılmasına olanak sağlamaktadır.

Mimari kabuk, görselliğe dayalı fiziksel özelliklerinin yanı sıra, soyut olarak birçok simgesel, teknolojik, anlamsal değerlere de sahiptir. Dolayısıyla tasarımlar ortaya konulduğu ve gerçeklik kazandığı bağlama verilmiş birer yanıt, mimari kabuk da aslında tasarımın bağlamlar doğrultusunda biçimlenişi ve dışavurumu olarak nitelendirilebilir. Her tasarımın kendine özel bağlam ya da bağlamları beraberinde getireceği göz ardı edilmemelidir. Bağlamsız bir mimarlıktan söz etmek yerine, yapının her türlü çevre koşuluna (fiziksel, sosyal, yapay...) göre değerlendirilmesi, yani bağlamın yeniden yorumlanması daha doğru olacaktır.

İnsan ve canlı var oldukça, bağlam ne inkar edilebilir, ne de tamamen yokluğundan söz edilebilir. Sonuç olarak; aslında hep değişken olan koşullar ile hiç değişmeyen bir değişken olan insanın varlığından söz edildiği sürece, ‘bağlam’ hep var olacaktır ve ‘bağlamSIZ’ mimarlıktan eski anlamıyla söz edilemeyecektir.

Mimari kabuğun her türlü bağlamdaki varlığı ve biçimlenişi ele alındığında, -kabuğun biçimlenişi ile ilgili geçmişteki söylemler üzerinden gidilerek- sonuç yerine küçük bir diyalekt ile bitirmek gerekirse:

*‘Biçim hiç bir şeyi takip etmez, biçim her şeyi takip eder’
(Form follows nothing, Form follows everything).*

Kaynaklar

- Aksoy, E. (1987) Mimarlıkta Tasarım Bilgisi, Hatiboğlu Yayınevi, Ankara.
- Anderson, J. (2011) Mimari Tasarım (Mimarlık Temelleri), Literatür Yayınları, İstanbul (Architectural Design / Ava Publishing).
- Bielefeld, B. ve Khouli, S. E. (2010) Adım Adım: “Tasarım Fikirleri”, Çevirmeni: Volkan Atmaca, YEM Yayınları.
- Borden, D., Elanowski, J., Lawrenz, C., Miller, D., Smith, A., Taylor, J. (2009) Mimarlık, Ntv Yayınları.
- Dushkes, L. S. (2012) The Architect Says: Quotes, Quips, and Words of Wisdom, Princeton Architectural Press.
- Favole, P. (2011) The Story of Contemporary Architecture, Prestel Publishing.
- Hays, K. M. (2000) Architecture Theory since 1968, MIT Press.
- İnceoğlu, M. ve İnceoğlu, N. (2004) Mimarlıkta Söylem, Kuram ve Uygulama, Tasarım Yayın Grubu, İstanbul.
- Jencks, C. ve Kropf, K. (2008–2.baskı-) Theories And Manifestoes Of Contemporary Architecture, Wiley-Academy.
- Jencks, C. (1997) The Architecture Of The Jumping Universe: A Polemic: How Complexity Science is Changing Architecture And Culture, Academy Editions.
- Jencks, C. (2004) “Toward an Iconography Of the Present”, Log, No. 3 (Fall 2004) s. 101-108, Anyone Corporation, <http://www.jstor.org/stable/41765672>.
- Jencks, C. (2011) The Story of POST–MODERNISM: Five Decades of the Ironic, Iconic and Critical in Architecture, Wiley & Sons.
- Koolhaas, R ve Mau, B., (1995) S,M,L,XL, New York: The Monacelli Press.
- Mallgrave, H. F. ve Goodman, D. J. (2011) An Introduction to Architectural Theory: 1968 to the Present, Wiley-Blackwell.
- Melvin, J. (2009) İzmler: Mimarlığı Anlamak, Çevirmeni: Murat Şahin, YEM.
- Puglisi, L. P. (2008) New Directions In Contemporary Architecture, Wiley-Academy.
- Thiel-Siling, S. (2005) Icons Of Architecture: The 20th Century, Prestel Publishing.
- Tschumi, B., (2004) Event-Cities 3 / Concept vs.Context vs.Content, the MIT Press, Cambridge, Massachusetts.
- Van Der Voordt, T. JM ve Van Wegen, H. BR. (2005) Architecture In Use, Elsevier – Architectural Press.
- Vitruvius, (2005-4. Baskı-) Mimarlık Üzerine On Kitap (Çev: Suna Güven) s:9-12, Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları.
- Wong, J. F. (2010) “The Text of Free-Form Architecture: Qualitative Study of the Discourse of Four Architects”, Design Studies, Cilt. 31, Sayı 3, s.237-267 <http://dx.doi.org/10.1016/j.destud.2009.11.002>.
- Zaera-Polo, A. (2008) “The Politics Of The Envelope A Political Critique Of Materialism”, Volume #17: Content Management, pp.76-105, Netherlands: Archis Foundation, <http://c-lab.columbia.edu/images/0128.pdf>.

İnternet Kaynakları (Erişim Tarihi 15 Ocak 2016)

- <http://www.tdk.gov.tr/>
- <http://www.pritzkerprize.com/laureates/year>
- <http://libeskind.com/>
- https://www.ted.com/talks/daniel_libeskind_s_17_words_of_architectural_inspiration/transcript?language=en

<http://www.zaha-hadid.com/>
<http://www.unstudio.com/en>
<http://www.mvrdv.nl/>
<http://www.big.dk/#projects>
<http://www.world-architects.com/en/big/>
<http://www.archdaily.com/366660/yes-is-more-the-big-philosophy/>
<http://www.archdaily.com/553064/spotlight-bjarke-ingels>

<http://www.pritzkerprize.com/laureates/2001>
<http://www.pritzkerprize.com/2010/jury>
<https://www.herzogdemeuron.com/index.html>
<http://www.arcspace.com/features/sanaa/>
<http://architizer.com/blog/25-years-of-snohetta/>
<http://www.merriam-webster.com/dictionary/code>
<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/code>
<http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/code>